



מראת ידע 2019.1

ד"ר ברכה קליין תאיר

שנה חדשה התחילה וזהו המקום להזכיר את אחת המילים החשובות והמהותיות בנתיב ההתפתחות שלנו - אחריות. מילה המתחילה ב-א' ומסתיימת ב-ת'. מייצגת שלם. היא חובקת בתוכה גישה מוסרית-ערכית-משפטית לכול הקיים בחיינו: לאני העצמי, לאחר, לאנחנו. לו יכולנו להקליט את השיחות שלנו במשך יום אחד, הגלויים והסמויות, היינו נדהמים מכמות הפעמים בה השתמשנו במילה 'אחריות'.

אז נכון שישנן הגדרות שונות שמשחקות עם המילה: לדאוג לאחר, להוביל אחרי, ללכת אחרי, להגיע לסוף, היכולת להגיב/לענות. בסדר...נחמד...האם הגדרות אלו הובילו אותנו לאן שהוא? פתרו את בעיית האחריות השזורה בכול רובדי החיים שלנו?

מאחר וההבנה שלנו את המילה 'אחריות' היא כל כך קריטית להתפתחות שלנו, אני מציגה שתי התייחסויות; האחת מוסרית והשנייה משפטית:

ביטוי בעל ערך מוסרי:

1. אחריות (responsibility) היא התייחסות ראויה של אדם לדבריו, למעשיו ולאמון הניתן בו (מוסר אישי ובין אישי). היא מתארת את היכולת של אדם להתבונן במצב, לחקור אותו, להחליט כיצד לנהוג, ואז לנהוג בהתאם.

2. ביטוי המשמש לתיאור כלל החובות (responsibility) המוטלות על אדם מתוקף תוכנית הנשמה שלו, מתוקף תפקידו או סמכותו, או מתוקף התחייבות שנטל על עצמו. האם אנחנו מודעים למשמעות ההגדרה הזאת? האם אנחנו למשל יודעים מהי תוכנית הנשמה שלנו, מהי התכלית הקיומית כלפיה אנחנו אחראים? האם אנחנו מבינים לעומק את משמעות האחריות הטבועה בתפקיד או בהתחייבות שלקחנו על עצמנו?

שתי ההגדרות שלעיל מציגות **אחריות מוסרית: מוסר יחסי – מוחלט – אוניברסלי**. הבחנה בין התנהגויות שנחשבות "טובות" לבין אלה שנחשבות "רעות". לפיכך, זהו סוג של חשיבה אנושית. אחת ממטרות המוסר היא לתת כללים מנחים וערכים (רע/טוב) להתנהגות בכל תחומי החיים, אשר לא בהכרח עולים עם רצונותיו של האדם. מוסר הוא אחד התחומים הגדולים והחשובים בפילוסופיה, בפסיכולוגיה ובדת. רוב הגישות הפילוסופיות והדתות קבעו כללי מוסר ורבים מכללי המוסר נובעים מהן. מוסר נחשב לאחד המניעים של האדם. משחר ההיסטוריה חותרת כל חברה שיהיו לה ערכים שבהם היא מאמינה ופועלת ליישם, לשמרם ולשנותם בהתאם להתחדשויות. הם משוננים, נלמדים ומועברים מדור לדור ועל החורגים או מפריים אותם מוטלות סנקציות חברתיות או חוקתיות (או שתיהן גם יחד).

"תורת החובות" היא בעצם המצפון או הדרך שמגשרת בין שמים (ידע, אור) לבין ארץ (אורחות יישום), בין העוצמה שאנחנו לבין תוצאות חיינו, בין יחיד לבין יחד. "זה השער לה' צדיקים יבואו בו" (תהילים קי"ח, 20). ולדרך זו אין התחלה ואין סוף. היא מתעצמת ככל שאנחנו משיגים התפתחות גבוהה יותר. זו דרך שאין בה אגו, היצמדויות לסיפורים שבראשנו, התניות, שיפוטיות ולוחמנות, אלא אהבה, התבוננות ממקום קריר (רוח נחה), הקשבה, כבוד, סליחה, סבלנות ושמחה. מצפון "תורת החובות" הוא הבית הפנימי שלנו, משכנה של מהות עילאית, העוגן הפנימי לפתיחת צופני מהות, תודעה וקליטה והתפתחות אל עבר ממדים אוניברסאליים. זהו **מקום ההשתטחות החדש** שלנו (במקום בתי כנסיות, מסגדים וכד') בחיינו הפרטיים ובחיי הארגונים (תרבות ארגונית חדשה). אלו הן **העיניים החדשות** שלנו.

לאן שהולך הלב, הולך היקום, הולך הקיום ("סוד הפשוט").

על פי "ספר הידע", החובות המצפוניות אותן עלינו לבצע כחלק מתוכנית הנשמה/האבולוציה שלנו:

1. לפעול מתוך כבוד ליצור האנוש...
2. לטפס (להתפתח) לקומה ה-100 ולהשיג את התכלית הקיומית שלנו שהיא השלם...
3. לסגל אורך רוח – סובלנות – סלחנות ביחסים, בעיקר בתוך המשפחה...
4. לתרום למען קידומה של האנושות (השפעה בדומיה ולעומק)...
5. להשיג משמעת משימתית בכול תחומי החיים בעזרת בינה – היגיון – מודעות (חדשנות קוגניטיבית)...
6. לדאוג לחי ולטבע.

על פי "תורת חובות הלבבות", מציג הרב בחיי את החובות המוסריות שלנו:

1. להיות אהבה כרטט, שהיא אהבה לא אנוכית, חמלה, קבלה ונתינה ללא תנאי, קבלת עצמנו בכל רגע. זהו מקום של אנרגיה בעלת תודעה עוצמתית (-).
2. להשיג מידות של חסד שהן סליחה, הכנעה, אורך רוח, ענווה וכבוד. זהו מקום של אנרגיה גברית (+).
3. להיות שמחה שהיא ריקוד, ריפוי, איבוד שליטה. זהו מקום של אנרגיה נשית (0), המאזנת בין +/- ומאפשרת ליצור שדה מאוחד עוצמתי של מצפן.

"אתה הנך זה האוהב אותך" ("ספר הידע", 24/221). כאשר אנחנו לבנו, חיינו מתחילים. מרחב המלחמה הופך למרחב בריאה ויצירה ("סוד הפשוט"). מרחב השליליות מתפנה ומתמלא באהבה כרטט, בחסד ובשמחה. אנחנו ממלאים את רשת היחד בחמלה שמסייעת בהתפתחותם ובגדילתם של אנשים. אנחנו מסייעים בידנו ליצור שלום פנימי וחיצוני, להתחבר אל מהות עילאית ולינוק ללא הרף משפע הבריאה.

כאשר אנחנו פועמים את החובות המצפוניות – מוסריות האלה, אנחנו מצליחים לצלוח את רובדי ההתפתחות הארציים והשמימיים ולהגיע לאוניברסאליים.

"הכה בשורש החרטה
עם עלה הסליחה
במכתש הלב
עם פטיש האחדות.
נפה אותו דרך ההגינות
בשל אותו על אש האהבה
עם דבש של חיבה
אכול אותו בבוקר ובערב
עם אצבע של שביעות רצון."

"ספר הידע", 1

שום דבר אינו מניע את פעימת המצפון-הלב, כי הפעימה היא הדבר ולא התוכן (רגש, מצב). פעימת מצפוננו-לבנו ברשותנו ללא קשר אל החוץ. אנחנו לא טורחים למענה ולא נופלים לתוכה, אלא פועמים את חובות התפקיד המצפוניות – ערכיות – מוסריות שהחלטנו לבצע. פעימה היא חיים ללא כיבודים, רכושנות, יוקרה, למרות שבהגדרת אחריות מוסרית יש התייחסות לשבח, לאשמה, לגמול או לעונש שמגיע לאדם על התנהגותו, בהלימה עם התחייבויותיו המוסריות (סיבה-תוצאה). ההחלטה מה נחשב "מחייב מבחינה מוסרית": מה נכון או מה כדאי, היא עיסוק בסיסי באתיקה. כמובן שלכאן נכנס הדיון לגבי חופש רצון ובחירה.

הכחשה לחובות התפקיד המוסריות – מצפוניות, היא הכחשה למציאות אדירה, היא הכחשה למהותנו העילאית, היא הכחשה לתפקידנו כשותפים לבריאה של חיינו. הכחשה זו גורמת לנו להישען על שכל מצומצם בלבד ועל מערכת אשליות שמקבעת אותנו בהישרדות בתוך שדה קרב. גורמת לנו למלא את רשת היחד בפחד, בעבודה זרה ובתלות. היא גורמת לנו לצרות עם ה"אחריות": **אנחנו לומדים לקחת אחריות במקום**

להיות אחריות. על כן, לא משנה כמה נתפעם, חשוב כמה נפעם את ליבנו, כמה נפעם את חובות התפקיד המוסריות - ערכיות שלנו:

"מבקש אני כשרואה אני את האחר זר, להיזכר שרואה אני אני.

מבקש אני כשמוצא אני את האחר נלעג, להיזכר שזו נלעגותי.

מבקש אני כשדוחה אני את האחר, להיזכר שדחיתי אני.

כי יודע אני שאני, האחר והיקום והאל – אחד הם.

שאני והאמת ואהבה – אחד הם.

ועל כן לוקח אני על עצמי

להביא חסד אל מול התנסות האחר, להביא חסד אל התנסותי...

יצמח האדם שבי להיות אדם. בן אדם. אדם בן בני אדם.

ולא אקח על עצמי את מידת החיה,

כי יודע אני: את אשר באתי להיות אהיה."

"סוד הפשוט"

ביטוי אחר לאחריות הוא ביטוי חוקי:

1. אחריות (responsibility) היא מעורבות של אדם בגרימת מצב או באי-מניעתו, בשהיה עליו למנעו, ומשמעותה של מעורבות זו לגביו (נשיאה בתוצאות).
2. ביטוי להתחייבות של ספק (warranty).

כאן המקום להדגיש משהו שהוא מהותי, גם אם המדובר באחריות מצפונית – ערכית וגם אם מדובר באחריות חוקית, האחריות נוגעת רק בנתיב האישי בו אנחנו דורכים. איננו יכולים לקחת אחריות על האחר או על נתיבו. איננו יכולים להתערב בנתיבו של האחר. איננו יכולים להאשים את האחר או את המצב. איננו יכולים לקחת אחריות על קהילה, מערכת, ארגון. אנחנו כן יכולים להיות אחריות בתפקיד, במעמד, בעשייה בהם אנחנו מעורבים. כלומר, להציג דוגמה אישית, להוות השראה, או לאפשר לאחר, אבל לא לכפות את השדה המגנטי שלנו על האחר. אם נעשה כך (ואנחנו עושים זאת כמעט עם כל נשימה לא מודעת), אנחנו מונעים מהאחר את האבולוציה שלו.

נקודה רגישה. אני מיד שומעת שאלות כמו "ומה לגבי ילדים"?

הם עדיין אחראים לנתיבם, אבל לנו המבוגרים ישנה המחויבות לספק להם ביטחון קיומי, לגדל אותם, להאכיל אותם ולפתוח עבורם נתיבי למידה והעצמה. זו לא אחריות אלא מחויבות.

כיצד אנחנו הופכים להיות אחריות מוסרית – ערכית – מצפונית - חוקית (ולא לקחת אחריות)?

על ידי פיתוח **תודעת אחריות**. תודעת אחריות היא תודעת משימה, היא השורש שמניע את כל המחשבות וההחלטות שאנחנו מקבלים. כאשר התודעה היא "חור מנעול", אנחנו לוקחים אחריות. אנחנו לומדים לקחת משהו שהוא כביכול מחוצה לנו. זו פעולה מכאנית – פונקציונלית שיש בה הרבה התניות, כעסים, חשבונאות, האשמות וגמולים או תגמולים שטווח השפעתם קצר. לכן, ישנם רגעים בהם "לקיחת אחריות" אינה משרתת ואף לא עובדת כאשר היא אינה מחוברת לתודעת אחריות. כאשר אנחנו מצליחים לפתח תודעה אוניברסלית (תפיסת השלם), אנחנו אחריות מהותית, מדויקת שמציגה הבנה עמוקה של הדברים. אחריות במובן זה היא בגרות הרוח. אדם שהשיג את בגרות הרוח הנו מחונן עשייה: אצלו הפער בין לדבר על... לבין לעשות או להיות את, מצטמצם.

רק להזכיר לכולנו כי בגלל התפישה המקבעת של 'לקחת אחריות' (מכאני-פונקציונלי), איבדנו תקופה בת מיליארד שנים באבולוציה שלנו. הגיע הזמן להשתנות ולשנות. הגיע הזמן להיות אחריות (תודעת יצור אנוש אמיתי) ולטפס לקומה ה-100 שהיא נקודת המוצא האמיתית שלנו. תודעת אחריות יכולה להביא למהפכה בחינוך ילדים, בזוגיות, במרחבי שותפות בעבודת צוות, בניהול מערכות ועוד.

כיצד מפתחים תודעת אחריות?

קראו את מראת הידע שמתארת את [מודל ההמראה](#).

אתם גם מוזמנים להתארח וגם לארח את מפגשי "שיחות סלון", מפגשים שפותחים את פקעת ההבנה:

<https://bit.ly/2Bt431D>

או להצטרף לסדנה בסוכה במדבר: <https://argania.ravpage.co.il/sadnabasuca>

ניתן גם לרכוש את ספרי החדש "מסלול המראה לקומה המאה – להשיג את הלא ייאמן":

<http://www.netbook.co.il/Book.aspx?id=10339>

שלכם,

ברכה